

PIIRA-HEIMON GENEETTINEN TAUSTA

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto
2. Tutkimuksen tavoite
3. Teoriatausta
 - 3.1 Geenitutkimus
 - 3.2 Sukututkimus
4. Menetelmät ja aineisto
5. Raportointi

1. Johdanto

Perinteisen, asiakirjoihin perustuvaan aineistoon pohjaavan sukututkimuksen lähteiden loppuun käyttämisen jälkeen jää jäljelle vielä mahdollisuus tutkia henkilöiden DNA ja sitä kautta löytää tai pois sulkea mahdolliset potentiaaliset sukulaisuussuhteet. Erityisesti suvun mieslinjojen Y-DNA-tutkimus tarjoaa työkalun sukututkijan käyttöön.

Suomessa vanhimmat kirjalliset merkinnät Piira-nimistä löytyvät 1460-luvulta alkaen nykyisen Sastamalan alueelta¹, jossa asuu edelleenkin Piiraja, jotka kertovat sukunsa asuttaneen samoja seutuja, jopa tiloja, ainakin 1500-luvulta lähtien.

Piira/Piirainen nimiä esiintyy 1500-luvun puolivälin seudusta lähtien Leppävirran² ja Joroisten alueella³, josta asutus laajeni ainakin itään. Väliin jää vielä tuntemattomia Piira-nimisiä asukkaita Mäntyharjun seutuvilla.

1 Seppo Suvanto: Satakunnan henkilötiedosto 1303-1571

2 Kauko: Savon historia II ja Savon voutikunnan asutustutkimus 1548-1600,

3 Groenfelt 1911: Joroisten historia I

1500-luvun loppupuolelta ja 1600-luvun alusta Piiraja alkaa esiintyä Oulujärven ympäristössä⁴ ja sitten vielä pohjoisemmassa Pudasjärvellä⁵. Tämä sukuhaara onkin tarkimmin tutkittu kirjalliseen aineistoon pohjautuen ja Eskil Piira on tämän tutkimuksen kanta-isä.

Näiden eri haarojen välistä kirjallisiin lähteisiin perustuvaa yhteyttä ei ole pystytty löytämään. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä selvittämään mahdolliset sukulaisuussuhteet tai pois sulkea sukulaisuuden mahdollisuus.

Kirjallisiin lähteisiin perustuvia sukututkimuksia on tehty eri puolilla, lähinnä Savon ja Karjalan alueilla, Eskil Piiran jälkeläisten tutkimuksen lisäksi, mutta näiden yhdistämistä samaan sukupuuhun ei ole pystytty tekemään. Vankkoja epäilyjä kylläkin on, mutta kirjallista materiaalia ei vain enää löydy, jos sitä ylipäättänsä on ollutkaan.

Ainakin Eskil Piiran sukuhaarassa henkilöiden nimet esiintyvät muodoissa Piira, Piirainen, Piironen ja Piironen. Nimen vaihdoksien vuoksi esiintyy myös muita sukunimiä. Leppävirralla on Piirainen muuttanut muotonsa nimeksi Tirkkonen. Nimen kirjoitusasusta ei voi päätellä sukulaissuhteen olemassaoloa tahi sen puuttumista⁵.

DNA-tutkimuksella voitaisiin varmentaa epäilyt tai pois sulkea sukulaisuussuhteet⁶, jolla seikalla sukuyhteisön kannalta on iso periaatteellinen merkitys. Se antaisi mahdollisuuden käyttää tutkimustuloksia epävarmoja olettamuksia varmemmin lähtökohtina Piira-heimoa koottaessa.

Samalla se selvittäisi myös Suomen asutushistoriaa 1400 - 1600 -lukujen aikana.

2. Tutkimuksen tavoite

Tutkimuksen tavoitteena on tehdä Y-DNA – määritys 67 markkerilla seuraavista oletetuista Piira-heimon haaroista, jotta saataisiin selvyyttä mahdollisista yhteisistä kantaisistä 1500-luvulla tai sitä ennen:

1. Peruslähtökohtana määritetään 67 markkerin Y-DNA kolmesta Eskil Piiran tunnetusta miespuolisesta jälkeläisestä perusmateriaalin vertailua varten.
2. Nk. Heinäveden haarasta määritetään samoin vertailumateriaali yhdestä Kännisten sukua edustavasta ja kahdesta Piironen/Piironen nimeä kantavasta henkilöstä.

4 Jorma Keränen: Kainuun historia I

5 Jorma Piirainen ja Tuula Piirainen: Eskilin jälkeläisiä

6 Päivi Kankaala: Mitä geenitutkimus kertoo sukumme vaiheista ja yhteyksistä

3. Nk. Polvijärven/Liperin haarasta määritetään DNA 1-2:lta Piironen/Piironen nimeä kantavalta henkilöltä
4. Polvijärven Martonvaaran Piironen -kannasta 1-2 henkilöltä
5. Mäntyharjun Piira kannasta 1-2 henkilöltä
6. Sastamalan Piira-kannasta 1-2 henkilöltä
7. Leppävirran Tirkkos-kannasta 1-2 henkilöltä
8. Pudasjärven Bengt Piiran jälkeläisistä 1-2 henkilöltä

Tutkimus pyritään toteuttamaan priorisoiden numerojärjestyksessä ykkösestä lähtien. Jos joku haara jää nyt toteutumatta, siirrytään seuraavaan ja toteutetaan tutkimus myöhemmin sopivassa kohden.

3. Teoriatausta

3.1. Geenitutkimus

Geenitutkimusta voidaan hyödyntää täydentämään perinteisin sukututkimustavoin osoitettua sukulaisuussuhdetta. Geenitutkimus voidaan tehdä joko äiti- tai isälinjaa käyttäen. Tällöin voidaan löytää mahdollisia yhteisiä esivanhempia. Tuloksista voidaan myös laskea sukupolvien määrä, jolloin yhteinen kanta-esivanhempi on mahdollisesti ollut. Laajemmin ajassa taaksepäin katsottaessa voidaan myös hahmottaa ihmisryhmää, johon geneettisesti tutkittava henkilö kuuluu ja Suomessa voidaan myös päätellä mitä kautta jääkauden jälkeen esivanhempamme ovat Suomeen tulleet.

Isälinjaa seurattaessa tutkitaan Y-kromosomia, joka siirtyy muuttumattomana isältä pojalle. Y-kromosomissa esiintyy tosin muunnoksia eli mutaatioita, joista voidaan päätellä sukupolvien määrä, jolloin yhteinen kantaisä on henkilöillä ollut. Tähän tutkimukseen voivat osallistua vain miespuoliset henkilöt, sillä Y-kromosomia tytöillä ei ole.

Tämä tutkimusmenetelmä osoittaa, että mitä lähempänä geenikartat ovat toisiaan, sitä läheisempiä henkilöt toisilleen ovat.

Family Tree DNA analysoi DNA näytteestä ns. SNP- ja STR-merkkigeenejä. DNA on kaksijuosteinen ketju, jonka geneettinen tieto koostuu neljän erilaisen emäksen (A, T, G ja C) muodostamista järjestyksistä.

STR- merkkigeenejä tutkitaan niissä esiintyvien mutaatioiden vuoksi. Näitä muutoksia tapahtuu useammin STR- kuin SNP-merkkigeeneissä ja niinpä STR-merkkigeenejä tutkimalla voidaan havainnoida lähimenneisyydessä olleet sukulaisuudet ja näin ollen nämä soveltuvat sukututkimuksen apuvälineeksi.

SNP-merkkigeenit perustuvat yksittäisen emäksen vaihtumiseen toiseksi DNA-ketjussa. SNP-mutaatioita tapahtuu harvoin ja niitä voidaan käyttää hyväksi tutkimuksissa kaukaisessa historiassa olevista esi-isistä ja heidän muuttoreiteistään⁶.

Mitä useampaa muuttujaa havainnoidaan, sitä tarkempana tulosta voidaan tulkita. Tutkimuksen hinta myös kasvaa muuttujien kasvaessa. Tällä hetkellä riittävänä tasona voidaan tämän tutkimuksen yhteydessä pitää 67 markkerin Y-DNA -tutkimusta.

3.2. Sukututkimus

Tässä esityksessä käytetään sukunimien Piira, Piirainen, Piironen ja Piironen yhteisnimenä Piira-heimo, paikkakunnasta riippumatta. Jo aiemmin mainitussa kirjassa *Eskilin jälkeläisiä* on artikkeli tutkimustuloksista sukunimen kirjoitusasun muutoksista.

Lähtökohtana on Pudasjärvellä 1600-luvun alussa syntynyt ja Kuhmon Kiekinniemelle 1640-luvun lopulla muuttanut Eskil Piira. Hänen jälkeläisistään on julkaistu laaja ja perusteellinen tutkimus nimeltään *Eskilin jälkeläisiä Piira-Piirainen-Piironen-Piironen*.

Eskilin jälkeläiset ovat levittäytyneet Kuhmosta Oulujoen alajuoksua pitkin itään sekä etelään, Nurmeksen ja silloisen Pielisen kautta Pohjois-Karjalaan ja Savoan. Nykyisin levinneisyys kattaa koko Suomen ja pitkälti muuttoaaltojen mukana 1900-luvun alussa heitä on siirtynyt Amerikkaan ja Kanadaan sekä 1900-luvun puolivälin jälkeen Ruotsiin. 1800-luvulla muutto tapahtui myös Venäjälle kuten Karjalaan, Pietariin ja Viipuriin.

Varhaisimmat Piira-tyyppiset nimet löytyvät 1460-luvulta Sastamalasta kärjäkirjoista ja kirkontileistä. Nykyisen Pyhän Olavin kirkon lähietäisyydellä on edelleenkin Piirala-niminen talo, jonka nykyinen Piira-isäntä on kertonut tilan kuuluneen samalle suvulle ”ainakin 1500-luvulta lähtien”⁷. Samoilta seuduilta löytyy myös 1500-luvun puolivälin tienoillakin Piira-merkintöjä, muodossa Piranen (myös muodoissa Pijraijnen ja Pijra)¹.

Pohjoiseen mentäessä Mäntyharjulla on vähän tutkittu Piira-nimien esiintymä, jossa nimi on säilynyt nimenomaan Piira-muotoisena nykypäiviin saakka.

Leppävirran Niinimäki ja Tavisalmen Saamainen Valkeamäki sekä Rummukka tulevat Piirainen-nimien esiintymisalueena esille 1540-luvun alussa papinveroluetteloissa ja sittemmin 1548 lähtien maaveroluettelossa. Alueen ensimmäinen tunnettu järjestelmällinen maaveroluettelo on nimenomaan vuodelta 1548. Silloin nimi esiintyy muodossa Piirain ja Piirainen².

Tästä asujaimistosta haarautuu selvästi kirkonkirjoissa näkyvä Tirkkos-haara ja näyttäisi haarautuvan myös Heinäveden ja Polvijärven haarat. Pohjois-Karjalassa ja Savossa esiintyy nimenä Piironen/Piironen useammin kuin Piirainen, mutta tällä seikalla ei liene suurtakaan todistusvoimaa sukulaisuuden erottamiseksi tai yhdistämiseksi, kuten *Eskil Piiran jälkeläisiä* -kirjassa on näytetty.

Polvijärven Martonvaaran Piiraisista on Taito Piironen (1990) tehnyt selvitystä, mutta hänkään ei ole voinut yhdistää Eskil Piiran ja oman tutkimuksensa Piira-heimon jälkeläisiä eikä Leppävirran 1540-luvun Piiraisia omiinsa.

⁷ Jorma Piiraisen tekemä haastattelu

Veijo Salonheimo esitti 2012 Suomen Sukututkimusseuran valtakunnallisilla sukututkimuspäivillä Savon muuttoliikkeestä pitämässään luennossa kylläkin muutaman esimerkin voimin, että silloisesta Tavisalmen pitäjistä muutti henkilöitä Venäjän Karjalan puolelle muuttaen samalla uskontonsa ortodoksisiksi ja ottaen tällöin myös uuden venäjänkielisen nimen. Yhtenä esimerkkinä hän mainitsee vuonna 1570 Tavisalmelta Venäjälle muuttaneen Pekka (Pehr) Piiraisen, joka muutti takasin Liperin Särkijärvelle uutena nimenään Pjotor Pirogof.

Leppävirralta pohjoiseen Joroisten Kotkatlahdesta löytyy mainintoja 1550- ja 1560 –luvulta Piira/Piirainen -nimisistä henkilöistä, mutta sitten talonpito katkeaa parikymmeneksi vuodeksi, jonka jälkeen taloa ryhtyvät asuttamaan Piriset. Näin ollen eräistä olettamuksista huolimatta, Pirisiä ei uskottavasti voi pitää Piirais-heimoon kuuluvana.

Edelleen pohjoisempana Leppävirralta ja Joroisista on ensimmäiset maininnat Piiraisista Kainuussa Oulujärven rannoilta 1583 - 89. Asutus Oulujärvellä kuitenkin tuhoutui venäläisten tekemien ryöstöretkin vuoksi⁴.

Oulujoen varrelta Muhoksen Laitasaaresta löytyy 1907 Piiraalan talo⁸.

Pudasjärvellä Jongunjärvellä on Eskil Piiran isän Larsin talonpidosta maininnat 1580-luvulta lähtien. Myös yksi vanhempi Lars esiintyy, hän voisi olla Eskilin Lars-isän isä. Eskilillä näyttää olleen ainakin pari veljeä elossa (Lars ja Bengt). Lars pakenee sotaväenottoa Venäjälle, Eskil muuttaa Kuhmoon ja Bengt jää pitämään isänsä taloa Jongunjärvellä⁵. Näin ollen Bengtin jälkeläiset Pudasjärvellä olisivat kiintoisia selvittää. Siellä nimi on säilynyt Piirana. Huomioitavaa on, että Pudasjärvellä on myös sellaisia henkilöitä, jotka ovat ottaneet talon Piirala-nimen mukaisesti omaksi nimekseen Piira.

Edellä kuvatusta voisi arvella, että Piira-heimo on laajentanut asuinalueitaan etelästä pohjoiseen noin vuosien 1460 - 1580 välisenä aikana. Asuinalueiden laajeneminen on tapahtunut nimenomaan Leppävirran alueelta myös itään.

Eskil Piira ja hänen isänsä kävivät menestyksellistä suolakauppaa Vienan meren suolankeittäjien kanssa 1500-luvun lopulta alkaen ja Eskil jatkoi sitä myös Kuhmossa ollessaan 1650-luvun jälkeen. Suolakauppa oli voimakkaasti säänneltyä ja rajoitettua, joten olisi luonnollista, että Piirilla oli joku sukulainen Vienan merellä. Heikki Kirkisen mukaan Solovetskin luostarin maat otettiin ”viideltä Karjan lasten suvulta”, joista yksi oli mahdollisesti Piira. Myös hajatietoja mm. Ewgil Piirasta Vienan Tsuupassa on olemassa. Tsuupassa oli Solovetskin skiitta ja se oli suolankeiton keskuspaikkoja.

Huomioitavaa on myös, että Eskil Piiran jälkeläisiä siirtyi jo 1600- ja 1700-luvuilla samoille asuinalueille Pohjois-Karjalaan ja Savoan, joilla jo asui Piira-heimoisia. Avioliittoja näiden kahden Piira-heimon jäsenten välillä solmittiin erittäin harvoin, mikä voisi myös viitata siihen, että muuttajat ja paikalliset Piira-heimoiset tiesivät olevansa sukua keskenään eivätkä siksi avioituneet keskenään.

8 Jouko Vahtola

4. Menetelmät ja aineisto

Tutkimuksen taustayhteisönä toimii Eskil Piira Sukuseura ry ja sen hallitus. Sukuseuran hallitus on kokouksessaan 30.6.2012 päättänyt valtuuttaa Jorma Piiraisen hoitamaan käytännön järjestelyt tästä hankkeesta. Sukuseuran hallitus on myös päättänyt kustantaa kuluja, joita hankkeesta syntyy.

Tulokset on tarkoitus esitellä vuoden 2013 sukuseuran 30-vuotisjuhlakokouksessa Kuhmossa.

Sukulaissuhteiden määrittämiseen käytetään perinteistä asiakirjoihin perustuvaa sukututkimusta genealogisin menetelmin, kun haetaan kustakin sukuhaaroista nykyisin eläviä miespuolisia henkilöitä, joista on suora isälinja mahdollisimman pitkälle 1600- tai jopa 1500-luvulle johdettuna. Joissakin tapauksissa pitänee tyytyä linjaan, joka päättyy 1700-luvulla.

Eskil Piiran jälkeläisistä valittaessa näytehenkilöt haetaan Eskilin poikien sukuhaaroista siten, että ne edustavat eri poikien jälkeläisiä. Aineistona käytetään Eskil Piira Sukuseura ry:n sukutietokantaa.

Heinäveden haaran sukututkimustietokantana käytetään nokialaisen Pasi Mikkosen tutkimaan materiaalia. Siitä valitaan näytteet sekä Kännisten että Piiraisen sukuhaarojen henkilöiltä. Terho Piironen Vantaalta toimii yhteyshenkilönä.

Polvijärven ja Liperin haaran sukututkimustietokantana käytetään karjaalaisen Kauko Piironen kokoamaa materiaalia. Kauko Piironen toimii yhdyshenkilönä.

Polvijärven Martonvaaran Piiraisista on tehty Taito Piiraisen 1990 julkaisemassa kirjassa selkoa tästä sukuhaarasta ja käytetään sitä materiaalia valittaessa koehenkilöt heidän sukuhaarastaan.

Mäntyharjulla materiaalia kootaan ja järjestetään ja siellä yhteyshenkilönä on luvannut toimia vantaalainen Antero Piira.

Sastamalan haaran tiedot ovat vielä kokoamatta ja järjestelemättä, mutta ennen koehenkilöiden valintaa sukututkimus siellä on saatettava ajan tasalle. Samoin tilanne on Pudasjärven Bengt Piiran jälkeläisten osalta.

Tirkkosten sukuseura on tehnyt sukututkimuksen omasta haarastaan ja sitä voidaan käyttää apuna tässä tutkimuksessa. Yhteyshenkilönä toimii puheenjohtaja Pirjo Ropponen.

Itse geenitutkimus toteutetaan 67 markkerin Y-DNA tutkimuksena Family Tree DNA tutkimuslaitoksessa.

Tutkimus toteutetaan tilaamalla laitokselta näytteenottovälineet ja itse näyte otetaan posken sisäpuolelta irtosolunäytteenä pumpulipuikolla kaapimalla. Otettu näyte palautetaan yritykselle mukana olevassa koeputkessa ja vastaukset tulevat aikanaan lähettäjälle ja maksajalle.

Koetulokset kootaan Eskil Piira Sukuseuran toimesta ja materiaaleja vertaillaan asiantuntijoiden toimesta. Asiantuntija esittää tuloksista työstetyn raportin sukuseuran hallitukselle.

Tutkimus toteutetaan niistä sukuhaaroista, joista genealoginen tutkimus on saatu tehtyä ja tarpeellinen varmuus sukulaisuussuhteista saavutettu. Muiden osalta geenitutkimus voidaan tehdä myöhemmin.

Aikataulullisesti tutkimushenkilöiden valinta ja heiltä DNA-näytteiden otto tapahtuu marraskuun 2012 loppuun mennessä.

Tuloksista tehtävä yhteenveto tulee olla valmiina kesäkuun 2013 loppuun mennessä.

5. Raportointi

Tutkimustuloksista tehtävä raportti tulee olla valmiina kesäkuun 2013 loppuun mennessä, ja se esitellään heinäkuun alkupuolella pidettävän Eskil Piira Sukuseura ry:n 30-vuotisjuhlakokouksen yhteydessä pidettävässä sukututkimusseminaarissa.

Seminaarin tarkoituksena on linjata sukututkimussuunnat, joihin lähdetään tulevina vuosina keskittymään, ja muut tuloksista johdettujen päätelmien mahdollistavat toimenpiteet.

Tutkimustuloksissa ovat yhtä arvokkaita tulokset, jotka joko mahdollisesti osoittavat sukulaisuussuhteiden olemassaolon tai sulkevat ne pois.